

B. Leonavičius: lietuviai kolonizuoja savo noru

Paskelbta: 2017-01-23 09:21 | Autorius: Danutė Šepetytė | respublika.lt

Jei sodietį užrištom akim paliktum centrinėje sostinės gatvėje, nuplėšęs raištį vargu ar jis atspėtų kur besas - svetimžodžiai svetimžodžiai svetimžodžiai. Taip po truputį, po trupinį, nuosekliai metodiškai trinama lietuvių atmintis, ją kompensuojant svetimybų kamšalais.

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, dailininkas Bronius Leonavičius, pernai lankęsis vietose, kurias drąsiai gali vadinti kraštu su išoperuota atmintim (jo ir dar trijų lietuvių grafikų paroda „Lietuviškosios istorijos takais“ buvo eksponuojama Kaliningrado krašte, Sovetske), sako, kad paveldo atžvilgiu Lietuvos politika tokia: viena ranka trinama, kita - saugoma. Klausimas tik, kuri iš jų našesnė.

- Man rūpėjo nuvažiuot į Tolminkiemį - mano tėviškė, Vištytis, nuo Tolminkiemio (dabar „Čistyje Prudy“ - red. past.) tik už penkiolikos kilometrų. Kadaisė esu gerai išvaikščiojęs tas vietas, bet po remontų nebuvo ten kojos kėlės. Užsikabinau už Kazio Bradūno eilėraščio: „*Ten mūsų tėviškės tiktai per paukščio skrydį, / Tie patys debesys ir ta pati tarmė. / Aš tik seku didžiulę tavo brydę, / Ieškodamas, kur viso to versmė, / Kur pabaiga, kuri visus išbarsto, / Kaip smiltis prie neperžengtos varčios. / Aš ateinu prie užmirštojo Pričkaus karsto / Ir būro lūpomis meldžiuos... / Ne, aš nesimeldžiu - aš melstis negaliu, / Aš tik atsiklaupiu ir kaip žemė tyliau / Klausydamas pavasario skambėjimo / Ir svaigdamas nuo vasaros žolynų kvapo, / Aš ieškau Donelaičio kapo - / Jis turi būti čia - o rasti negaliu, / Todėl atsiklaupiu ir kaip žemė tyliau...*“

- Iš čia ir buvot pasiskolinęs savo parodai Kristijono Donelaičio tema pavadinimą „Per paukščio skrydį“? Kodėl sakot, kad tas kraštas be atminties?

- Važiuoju nuo Kybartų, ir kilometras po kilometro kirtęs sieną matai, kad viskas velniop - nė vieno buvusio Mažosios Lietuvos vietovardžio neberasi, visi pavadinimai pakeisti iš esmės. Pats Karaliaučius - puikus miestas, visą laiką kylo prieš akis važiuojant, - ne be reikalo, atrodo, jis karalių kalnu Kenigsbergu vadintas. Vokiečiai, kolonizavę kraštą, buvo pasaugoję žodžių šaknis, o rusai visus pavadinimus trinte ištrynė. Žemė likusi be atminties.

- Šiandien lietuviai savo iniciatyva kolonizuoja...

- Būtent. Buvo keli kultūros kongresai pačioj Nepriklausomybės pradžioj, buvo daug kas numatyta, bet ar buvo vykdoma? Kur Meilės Lukšienės tautinė švietimo programa? Pirma turėjom sugriauti iki pamatų, dabar iš naujo atstatyti? Dailininkas Arvydas Každailis yra apskaičiavęs, kad septyniolika

metų niekaip negalim apsispręst dėl Lukiškių aikštės - ar mums kaip valstybei reikalinga reprezentacinė aikštė, kur vyktų išskilingiausi valstybės renginiai, ar galim pasitenkinti tuo, kas turbūt daroma vietoj jos dabar, - rekreacine zona...

Esu LATGA (Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos) tarybos narys ir man ypač krenta į akis, kad per nacionalinį radiją ir televiziją net pokalbių pauzės užpildomos angliškais dainelėmis. Labai įdomu: kalbama apie lietuvių literatūrą, Lietuvos kultūrą, ir še tau - angliška daina. Tai kodėl dar kalbam lietuviškai, jei didžioji dalis transliuojamų dainų - anglų kalba? Ką tai reiškia? Mes negerbiam savo valstybės ir savo istorijos, didžiuojamės esą modernistai globalistai, nors, pagalvoję apie globalios Lietuvos prasmę, jokių gelmių ten nerandi. Jei globali, vadinasi, visur, vadinasi, Lietuva be savo žemių, teritorijos... Nomadai (klajokliai - red. past.), ir tiek. Mūsų valstybės požiūrį į kultūrą, mūsų kalbą, mūsų praeitį puikiai iliustruoja apleista kalbininko Jono Jablonskio gatvė Vilniuje. Šiuokščių konteneriais pagarbinta. Kiekvienai progai pasitaikius (buvodamas ir dėl Lukiškių aikštės tvarkymo) apie tai kalbėjau. Rajono gyventojų susitikime su meru Remigijumi Šimašiumi irgi šį atvejį minėjau. Manot, atėjo kas nors ir pažiūrėjo? Tyla. Šiuokšlynai, sienos užterštos grafičiais, šalia uodegą pakėlęs katinas (paminklas rašytojai Jurgai Ivanauskaitei - red. past.), iš kitos pusės garsusis „Kablys“...

- Jei neklystu, lietuviybės tema jūsų kūryboje gan svarbi ir gan jautriai išsakyta...

- Taip, mano atramos taškai - gamta, mitologija, istorija ir kaligrafija...

- Atsimenu Lietuvos vardo paminėjimo šimtmečiui skirtą monetą, kurią sukūrėt su dailininku Giedriumi Paulauskiu, - pirmąsyk valstybės herbo simbolį pavaizdavote kaligrafiškai. Kodėl jauni dailininkai kūryboje nenoriai imasi ar net vengia praeities?

- Istorijai įprasminti reikia žinių, dėl jos tenka „paprakaituoti“. Prisimenu, kaip 2009-aisiais dariau Žalgirio triptiką. Birželio mėnesį Kultūros ministerija paragino ką nors sukurti šia tema, o mūsų jubiliejus - liepos 14-ąją. Kas per mėnesį gali sukurti ką nors rimto? Juk pirmiausia reikia kruopščios istorinės studijos, kad galėtum atsiremti į buvusią tikrovę... (Dabar stovi koridorių tas triptikas, niekam jo nereikia...) Matot, žodis „dailė“ kaip ir nunyko iš kasdienės apyvartos, yra likę tik du pavadinimai - „Dailininkų sąjunga“ ir „Dailės akademija“, nors kam ta Dailės akademija, tebūna „Laisvųjų menų institutas“, juk ir dailininkų likęs vienas kitas - visi kiti linkę vadintis plataus profilio menininkais. Kasmet jų išleidžiama dešimtimis; jiems piešinys nebe toks svarbus arba apskritai nieko vertas, istorinė tema išreiškiama dėlionėmis, ištraukus kokį sendaikį iš šiuokšlyno, - aš nesu eksperimentų priešas, bet kas yra menas, jau tapo nebeaišku. Menas, sako, yra susitarimo reikalas, na, tada ir mūsų gyvenimas yra menas. Mūsų gyvenimas, tiesa, yra žaidimas. Dar geriau.

- Beje, ir LATGA stipendijas laimėjo „laisvųjų menų“, t.y. tarpdisciplininio meno, atstovai.

- Kai girdžiu žodį „tarpdisciplininis“, akimodu įsivaizduoju apkasą apžergusį pilietį (čia aš prisiburnosiu prieš visus)... Juk net moderniajame mene tam tikri santykiai, proporcijos turi būti. Ir be to destrukcijos mūsų gyvenime per akis. Užėinu kartą į tokią parodą Šiuolaikinio meno centre (ŠMC), regiu - metalinių lankstų širma, mažojo salėj primėtyta popieriaus skiautelių su užrašais... Gal man reikėtų klauptis ir rankioti tuos popierėlius? Nesiklaupiau, apsisukau ir išėjau. Pagaliau ar ŠMC turi būti rodoma vien tik tai tas? Kai stažavausi Miunchene, prisimenu, kas rudenį ten vykdavo didžioji apžvalginė dailės metų paroda. Kur Vilniuje galėtų būti rengiamos panašios parodos, iš kurių susidarytum vaizdą apie dailės situaciją Lietuvoje?

- Ar veikia kaip nors tas „proporcijas“ kultūros ministrų kaita?

- Atsakysiu Pupų Dėdės dainelės žodžiais: „Žalias miškas, toks jo būdas, visi pučia savo dūdas.“ Gal ne visai tikslus įvaizdis - bet, mano giliu įsitikinimu, valstybė turėtų funkcionuoti kaip susigrojęs simfoninis orkestras. Na, naujoji kultūros ministrė gal ir galėtų kai ką gero kultūrai nuveikt, nes Švedijoje dirbo kultūros atašė ir turėtų būti gerai susipažinusi su tos šalies kultūros politika. Tiesa, nežinau jos požiūrio į vizualiuosius menus. Aš vėl juokauju: iš vizualinių menų mums svarbiausi kelio ženklai, nes važiuojant per raudoną šviesą grės baida. Kadaise, kai dirbau Dailininkų sąjungoje (1987-1992 m. jai vadovavo - red. past.), domėjausi, kaip dirba Švedijos dailininkų sąjunga; jos juristai žiūrėjo, kaip prisilaikoma autorinių teisių, rūpinosi socialiniais reikalais ir stengėsi iš valstybės paimti šitiems žmonėms priklausančius pinigus. Atkreipėt dėmesį, kiek daug vien Vilniuje privačių dailės galerijų, kai tuo metu privatus teatras - vos vienas kitas? Tos galerijos gyvuoja dailininkų sąskaita, visos parodos Nepriklausomybės laikais yra nemokamos, išskyrus Grūto parką.

- Kodėl dailininkai nekovoja dėl savo teisių - nuslopes bendruomeniškumas?

- Mano supratimu, pats žodis „sąjunga“ turėtų jungti, o kur tas jungiamasis ryšys? Raginimas daryti parodą? Noriu - darau, nenoriu - nedarau, čia mano reikalas.

- O kaip tasai ryšys mezgėsi „jūsų metais“?

- Kodėl mums tada sekėsi? Mes buvome vienminčiai. Nedaug reikia, bet reikia grupelės tokių, kurie taptų veikimo generatoriais. Su šviesaus atminimo Romualdu Ozolu dirbom kartu „Minties“ leidykloj: jis buvo vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas, aš - vyriausiasis dailininkas, ir jo idėjos, kurias jis skleidė filosofų klube „Žinijos“ draugijoje, ne vien tik man buvo labai artimos. Tuomet buvom uždaryti, norėjosi išsiveržt, o dabar - laisvė, visi palaidi.

- Norit pasakyt: mintis sujungia, pinigais išbarsto?

- Yra dvi patarlės - viena sako „kiek žmogui reikia“, kita - „niekad jam negana“...

- Negi ir iš jūsų per Nepriklausomybės metą Lietuvos dailės muziejus nieko nenupirko?

- Anot prancūzų filosofo, menas šiandien nerūpi nei turtingiems, nei vargšams: turtingi užsiėmę savo verslu, jo plėtojimu, o vargšai - pragyvenimu... Matot, menas visada yra dvasinės prabangos dalykas. Skulptūra, paveikslas kuriami ne tam, kad gautum premiją ar kad pralobtum, - tarp dailininkų nematau nė vieno milijonieriaus, - pirmiausia darai dėl to, kad šitai tau labai rūpi. Žinoma, jei bėgtum ir siūlytum savo darbus, gal imtų ir kokį vieną jų nupirktų, bet aš taip elgtis negaliu... Kol kas dar egzistuoju ir didelių rūpesčių dėl to nėra.

- Juk kažkam turi rūpėti atmintis, t.y. mūsų valstybės fondų papildymas geriausia šio meto dailės kūriniais.

- Palaukit. Kokia ta „mūsų valstybė“? Ar globali? Tąsyk jos veikėjams jokio skirtumo, kokiame pasaulio muziejuje ar rinkinyje atsidurs lietuvių dailininkų darbai. Ar vis dėlto tautinė? Bet čia jau kvepia nacionalizmu, pasakys kiti. Būti lietuviu šiandien jau nacionalizmas. Užtat ir nesiskundžiama trumpa atmintimi, nes ji - klajoklių globalistų draugas.

Šaltinis: respublika.lt